

Kwispelende staarten

Er wordt wat afgezeverd over de ambtenaar. Tot voor enkele jaren had dat vooral betrekking op luiheid en onmenselijkheid van de z.g. gemeenschapsdienaar. Thans is dit, voornamelijk op jaloezie slaande, verschijnsel gerationaliseerd. De kritiek op de ambtenaar heeft nu een wetenschappelijk tintje gekregen omdat ze niet louter meer wordt geuit door de „gewone man”. Dat tintje is gefabriceerd door een groep ambtenaren, die zich liever wetenschappers noemen. Deze wetenschappers tonen immers aan dat de sector die de ambtenaren bemannen de laatste jaren sterk is gegroeid en daardoor in belangrijke mate oorzaak is van de huidige economische depressie. Bovendien bewijzen zij continu dat de individuele ambtenaar bevoorrecht is boven de werknemer in de marktsector. Hij heeft een betere rechtspositie, ontvangt een hoger salaris, heeft een uitstekende pensioenvoorziening, voor een groot deel betaald uit belastingmiddelen enz. En dan te bedenken dat de produktiviteit van de ambtenaar niet groeit, zoals elke econoom, in navolging van Baumol, voor zoete koek aanneemt. Als je dat allemaal hoort en leest, kun je maar één conclusie trekken: weg met de ambtenaar en terug naar het paradijs.

De kritiek op de ambtenaar kreeg een fundament toen de overheidsfinanciën zorgen gingen baren. Aangezien de overheidsuitgaven voor een groot deel uit salarissen bestaan, moest afremming van de groei van de collectieve sector — noodzakelijk voor het herstel van de marktsector — wel inhouden, dat er iets met de ambtenarensalarissen moest gebeuren. Dus deugde het trendbeleid niet. IJverig werd gezocht naar factoren die de ambtenaar en de z.g. trendvolgers een in vergelijking met het particuliere bedrijfsleven te hoog inkomen verschaffen. Wetenschappers bewezen dat de lonen in de kwartaire sector gedurende de afgelopen jaren meer waren gegroeid dan in de marktsector. Vooral het driemanschap De Kam, Van Herwaarden en Halberstadt trok veel aandacht met zijn artikel in *ESB* van 14 juni 1978, waarin het uitrekende dat de ambtenaar gedurende vijf jaar zo'n 2 tot 3% meer verdiende dan de gewone werknemer. Hoewel ik na zo'n constatering mij zou afvragen of die en-

kele procenten niet binnen de foutenmarges vallen, stortte vrijwel geheel Nederland zich op deze analyse. Vooral de ambtenarenbonden spraken van schande, maar kwamen niet met een alternatieve berekening. Het driemanschap concludeerde overigens voorzichtig; er zijn vele moeilijk vergelijkbare arbeidsvoorwaarden die het niet had kunnen meewegen. Maar, schreef het: „Een correctie van gegroeide onevenwichtigheden zou de op handen zijnde ombuigingsoperatie in de collectieve sector aanzienlijk vergemakkelijken”. M.a.w., de ambtenaar mag bloeden.

Helaas, de correcties in het trendbeleid mochten niet baten. De collectieve sector bleef te snel groeien en nog steeds werd beweerd dat de overheidsalarissen extra moeten matigen. Toen werd er een nieuwe vondst gedaan. Het hele principe van het trendbeleid deugde niet. Dit wordt prachtig verwoord in het *Vooronderzoek pakketvergelijking van arbeidsvoorwaarden*, dat Ros en prof. Wolfson van de Erasmus Universiteit vorig jaar aan minister Wiegel aanboden. Volgens beide auteurs volgt de overheid een trend die zij als hoedster van het algemeen belang zelf bepaald heeft. In niet zo fraai Nederlands schreven zij: „De inkomensvorming van de overheidsdienaren die in principe nog steeds de ontwikkelingen in het bedrijfsleven volgt, is dan ook meer en meer gaan lijken op een staart die zijn hond kwispelt”.

De oplossing luidt dan even plastisch, hoewel ze dat niet schreven: coupeer die staart. Maar dat is niet zo eenvoudig. Een dergelijke oplossing impliceert dat de overheid een eigen arbeidsvoorwaardenbeleid moet voeren, onafhankelijk van wat er in het bedrijfsleven gebeurt. En dat kan niet. Immers, de marktsector is in zekere zin het draagvlak van de kwartaire sector. Bovendien veronderstellen economen nog steeds dat de kwartaire sector geen produktiviteits-

groei kent, zodat er — als we tenminste vast willen houden aan de regel dat de loonstijging gelijk zou moeten zijn aan de stijging van de arbeidsproductiviteit — helemaal geen inkomstenstijging voor de ambtenaren inzigt.

Ros en Wolfson schrijven dan ook terecht dat de overheid zich niet kan veroorloven voorbij te gaan aan wat zich in het bedrijfsleven afspeelt. In navolging van het beleid in het Verenigd Koninkrijk zou daarom aan pakketvergelijking moeten worden gedaan. Het gaat daarbij om de vergelijking van de arbeidsvoorwaarden van gelijkwaardige functies. Over wat er zoal moet worden vergeleken doen de auteurs interessante suggesties. Het lijkt dan ook vreemd dat de ambtenarenbonden het rapport afkraakten. Ik zou zeggen, laten we maar beginnen met dit vergelijkende waarde-onderzoek, ook al is de achterliggende gedachte ervan — bezuinigen — niet leuk. Ik zou dan wel eisen dat er met de arbeidsvoorwaarden van de ambtenaar niets gebeurt voordat beleidsmatige resultaten van dat onderzoek bekend zijn. Het zou mij niet verbazen dat eruit zal blijken dat grote groepen ambtenaren helemaal niet beter af zijn dan de werknemers in de particuliere sector. Immers, 60% van de ambtenaren ontvangt geen incidenteel loon; onkosten die ambtenaren voor hun werk maken, worden niet volledig vergoed; aankomende ambtenaren komen op een steeds lager salaris binnen; aankomende academici worden zelfs 6 jaar lang in hun schaal vastgezet; tantièmes, winstuitkeringen en de z.g. 13e maand worden door de overheid niet verstrekt.

Ik ben er dus niet zo zeker van dat er bloed zal moeten vloeien na de pakketvergelijking zoals prof. Wolfson beweert. Deze bewering verklaart overigens de negatieve reacties van de ambtenarenbonden. Ik ben hiermee terug bij het begin van deze column. Wolfson en Ros hebben de kritiek op de ambtenaar gerationaliseerd. Analooq aan de door beide gebezigde vergelijking met kwispelende staarten kan hun dan ook verweten worden dat ze hun eigen staart kwispelen.